
Az egyszerű és a bizalmi típusú tevékenységi szerződések egymástól való elhatárolásának jogdogmatikai és rendszertani kérdései de lata és de lege ferenda*

Prugberger Tamás**

A tanulmány a vállalkozási, megbízási és munkaszerződések dogmatikai sajátosságait vizsgálja, különös tekintettel a tevékenység alapú és a bizalmi jellegű kötelezettségek közötti határvonalakra. A szerző rámutat, hogy a tartós vállalkozási és megbízási jogviszonyok a gyakorlatban mindinkább a munkaszerződésekhez közelítenek, ami számottevő átfedéseket eredményez a három szerződéstípus között. A tanulmány áttekinti a megszüntetés szabályait és a tartós jellegből fakadó sajátos jogkövetkezményeket is, amelyek a Ptk.-ban jelenleg csak részlegesen jelennek meg. A szerző javasolja, hogy a Ptk. a tartós vállalkozási és megbízási szerződéseket – a közvetítői szerződés mintáját követve – külön pontban, rendszertanilag egységesen szabályozza.

Kulcsszavak: tartós szerződés, vállalkozás, megbízási, munkaszerződés, bizalmi vagyonkezelés

Legal and systematic issues concerning the distinction between simple and fiduciary activity contracts de lata and de lege ferenda

The study examines the dogmatic characteristics of work contract, mandate contract and employment contracts, paying particular attention to the boundaries between activity-based and fiduciary obligations. The author notes that, in practice, long-term business and mandate relationships are becoming increasingly similar to employment contracts, resulting in significant overlap between the three types of contract. The study also reviews termination rules and the specific legal consequences of the long-term nature of these contracts, which are currently only partially reflected in the Hungarian Civil Code. The author proposes that long-term work and mandate contracts be regulated in a separate section of the Civil Code in force, following the model of mandate contracts and ensuring systematic uniformity.

Keywords: long-term contract, work contract, mandate contracts, employment contract, trust

<https://doi.org/10.32980/MJSz.2025.3.53>

* Prof. Dr. Sándor Istvánnak a POT XXX. konferencián tartott előadásához kapcsolódó, egyes szerződéstípusok kérdéseinek továbbgondolása.

** Professor emeritus, Miskolci Egyetem, Állam- és Jogtudományi Kar, Civilisztikai Tudományok Intézete, Agrár- és Munkajogi Tanszék.

A római jog elméleti örökségeként a szerződéseket ma is tartalmi jellegük szerint elsődlegesen *dare*, *facere* és *praestare* jelleg szerint, vagyis valamilyen dolognak vagy jognak az átruházása, valamilyen tevékenységnek az ellátása, vagy pedig valamilyen effektív kárért, illetve joghátrányért fennálló helytállás szerint csoportosítjuk. Közülük a tevékenységgel összefüggő szerződések még aszerint is tagolódnak, hogy pusztán egyszerű vagy pedig olyan tevékenységről van szó, ahol a bizalmi jelleg dominál. Ezért, míg az egyszerű tevékenység esetében valamilyen szolgálattevés, munkavégzés, vagy valamilyen eredmény felmutatásához kötődő tevékenység megrendeléséről van szó, addig a bizalmi jellegűnél olyan ügy (el)intézéséről, amelyhez a megbízónak valamilyen érdeke fűződik, és amely valamilyen formában az egzisztenciáját, társadalmi helyzetét érinti. Ebből adódik ez utóbbi tevékenységhez fűződő bizalmi helyzet. Ebből kifolyólag szerintem nem pontos a megbízás fogalmának *genus proximum*-át megjelenítő meghatározás, miszerint a megbízott a „rá bízott feladat ellátására” köteles. Ez ugyanis a vállalkozási szerződésre is vonatkozhat, hiszen a megrendelő a vállalkozót – mint a megbízó a megbízottat, vagyis az ügyvivőt – feladat ellátásával bízta meg. Amíg azonban a feladat ellátása a vállalkozásnál valamilyen mű létrehozásához vagy meghibásodásának megszüntetéséhez kötött eredmény felmutatásával, azaz az eredmény konkrét fizikai megvalósításával függ össze, addig a megbízásnál a feladat valamilyen személyhez fűződő ügy reménybeli sikerrel járó intézését, illetve elintézését jelenti. Az eredményesség itt is lényeges, azonban annak elérése eshetőleges, vagyis bizonytalan. Ezért bár az eredményelérés itt is fontos, de csak lehetséges, ezért nem lehet a megbízásnál *genus proximum*, hanem csak lényeges *differentia specifica*. Emiatt szerencsésebb és precízebb lett volna, ha a Ptk. (2013. évi V. törvény) 6:272. §-a a megbízottat a rábízott „feladat ellátása” helyett a rábízott „ügy ellátására” vagy „ügy vitelére” kötelezte volna. Megítélésem szerint ezt a gondolatsort tükrözi az 1928. évi Magánjogi Törvényjavaslat (Mtj.) cím és fejezet megjelölése, ahol a XII. cím-megjelölés az „Ügyvitel”, ahol az első fejezet a megbízás, vagyis a megbízáson alapuló ügyvitel, míg a második fejezet az olyan ügyvitel, ahol a megbízás, vagyis a *genus proximum* hiányzik.

A szerződés mindkét tevékenységgel összefüggő szerződési alaptípusnál, vagyis a vállalkozásnál és a megbízásnál egyaránt létrejöhet eseti vagy tartós jelleggel. Az eseti megrendelésre és az eseti ügyvitelre adott megbízás huzamos ideig is tarthat, hasonlóképpen, miként ez fennáll egy eseti munka elvégzésére kötött munkaszerződésnél. Amíg viszont a munkaszerződésnél főszabályként a határozatlan időre történő jogviszony a jellemző, amelyhez képest kivételesként jelentkezik az eseti munka elvégzésére irányuló szerződéskötés, addig a „polgári életben” az eseti vállalkozás teljesítésére irányuló megrendelés és az eseti ügyintézésre, ügyvitelre irányuló szerződéskötés a jellemző.

Az üzleti, illetve a gazdasági életben szintén pont fordított a helyzet: a tartós vállalkozások és a tartós megbízások kialakulása a jellemző. Amíg az antik bútorokat kedvelő lakó beszerez magának egy lestrapált biedermeier íróasztalt és azt eseti megrendelésként restauráltatja egy asztalossal, addig a műtárgykereskedő (vagy a múzeum) ezt szintén megteszi néhányszor az általa beszerzett, és hasonlóan

felújítást igénylő bútoraival. Abban az esetben pedig, ha elégedett az asztalos céggel vagy személlyel, végül tartós vállalkozási szerződést köt. Hasonlóképpen jár el egy kereskedelmi vagy ipari vállalkozás, vagy éppen pénzügyi intézet, amikor több eseti megbízást ad egy ügyvédnek vagy ügyvédi irodának, majd végül tartós megbízási szerződést létesít vele, nem egyszer határozatlan időre szólóan.

Mind a tartós vállalkozási, mind pedig a tartós megbízási, illetve ügyviteli szerződés kezd hasonlítani ahhoz a „nem függőnek” minősített, kötetlen jellegű munkaviszonyhoz, ahol a munkáltató a munkavállaló felett nem gyakorol közvetlen irányítási, utasítási és ellenőrzési jogot, hanem a munkavállaló belátására bízta a tevékenység végzését, és csak meghatározott időnként kér a tartós vállalkozótól, illetve ügyvivőtől a tevékenységére vonatkozó beszámolást. Ennél fogva az ilyen kötetlen munkát végző munkavállalót érintő munkáltatói ellenőrzés és utasítás a Ptk. 6: 240.§-ában szabályozott vállalkozási szerződési szabályokhoz, illetve a 6: 273. §-ában meghatározott lazább megbízási szabályokhoz kezd hasonlítani, míg ezzel párhuzamosan, a tartós vállalkozóé és megbízotté a függő munkát nem végző, kötetlen munkavállalóéhoz kezd idomulni. Ebből következik, hogy a vállalkozási és a megbízási szerződés a tartóssá válással, a munkaszerződés pedig a kötetlenné válással szinte átfedésbe is kerülhet egymással: a munkaszerződés a kötetlensége által egyre inkább közelít a tartós vállalkozáshoz és a tartós megbízáshoz közelít, sőt akár át is alakulhat a kettőjük közül bármelyiké. A helyzet ugyanakkor fordítva is hasonló, mivel a tartós vállalkozó és a tartós megbízott bizonyos mértékig függő helyzetbe kerül a tartós megrendelőjétől vagy megbízóétól, mert ha ugyan nincs is betagozódva annak szervezetébe, azonban bizonyos mértékig igazodnia kell annak szervezetéhez. E hármas összekapcsolódáson és „összecsúszási lehetőségen” kívül ugyanakkor gyakran bekövetkezik az is, hogy a tartóssá válás esetén a tartós vállalkozás megbízási elemekkel, a tartós megbízási pedig vállalkozási elemekkel töltődik meg. Tartós vállalkozás esetében a vállalkozói díjmegosztás a Ptk. 6:248. § szerinti, a vállalkozás lehetetlenné válásával kapcsolatos felelősségtől és érdekkörök kombinációjától függ. Ehhez hasonló rendelkezés a megbízásnál nincs.

Ami az említett két szerződés egyoldalú megszüntetését illeti, ha a megrendelő vagy a megbízó helytelen, vagy a vállalkozó, illetve a megbízó részéről vállalkozatlan, vagy szakmai hírnevét veszélyeztető utasítást ad és ahhoz ragaszkodik („utasítását fenntartja”), úgy mind a vállalkozó, mind a megbízó elállhat a szerződéstől, megkötés után pedig felmondhatja azt.¹ Ez esetben a megrendelői és megbízói elálláshoz, illetve felmondáshoz hasonló kártalanítás jár a vállalkozónak és a megbízottnak, mint amilyen akkor jár a vállalkozónak, illetve a megbízottnak, ha a megrendelő vagy a megbízó mondja fel a szerződést.

A Ptk. 6:249. § (1) bekezdése szerint a megrendelő a szerződéstől a szerződés teljesítésének megkezdése előtt bármikor elállhat, ezt követően pedig a teljesítésig a szerződést felmondhatja. Ekkor a megrendelő – a vállalkozói díj arányos megfizetése mellett – a szerződés megszűnésével okozott kárt is köteles megtéríteni azzal, hogy a kártalanítás a vállalkozói díjat nem haladhatja meg.² Megbízási szerződésnél a megbízó elállása vagy felmondása esetén a megbízottnak szintén

¹ Vö.: Ptk. 6:240. § (2) bekezdés és 6:273. § (3) bekezdés

² Ptk. 6:249. § (2) bekezdés

kártalanítás jár, ha azt a megbízó *alkalmatlan időben* tette és nem volt indoka rá, arra nem a megbízott szerződésszegése miatt került sor.³ Tartós vállalkozási és megbízási szerződés esetében viszont a határozatlan munkaviszony munkáltatói felmondásához némileg hasonló az a megoldás kerül alkalmazásra, amelyet a Ptk. Hatodik Könyv XLI. fejezetének 2. pontjában szabályozott *tartós közvetítői szerződés* megrendelő általi felmondása esetére a 6:297. § előír. Ennek alapulvételével mintegy „belső analógiával” alkalmazzák tartós vállalkozás és megbízás, valamint altípusaik megszüntetése esetében a közvetítői szerződés felmondási szabályait, miszerint, a határozatlan időre kötött tartós közvetítői szerződést bármelyik fél a naptári hónap utolsó napjára mondhatja fel azzal, hogy a felmondási idő a szerződés első évében egy, a második évében kettő, a harmadik évétől kezdődően pedig három hónap.⁴ E szabály alkalmazását kellene előírni a tartós vállalkozási és megbízási szerződés és azok valamennyi tartós altípusának megszüntetése esetére is. Ez – a szerződés sajátosságainak figyelembe vételével – a Ptk. Hatodik Könyv XLIII. fejezetében szabályozott bizalmi vagyonkezelés esetében is fennáll, hiszen az teljes egészében hosszú időtartamra szóló, tartós szerződés. Ha ezt a vagyonkezelő mondja fel, a „felmondási”, pontosabban a megszűnési idő szintén három hónap.⁵ A bizalmi vagyonkezelést a Ptk. 6:330. §-a speciális megbízási, mintegy fokozott bizalmi szerződésként kezeli, ezért kimondja, hogy a bizalmi vagyonkezelés mögöttes jogterülete a megbízási szerződés.

Mindezekből lesűrhető az a következtetés, hogy az eseti, illetve az egyszerű, tehát a nem hosszú időre szóló vállalkozási és megbízási szerződéstől több vonatkozásban eltér a hosszabb távra szóló tartós vállalkozási és megbízási szerződés. Mind a tartós vállalkozás, mind a tartós megbízás közelít a munkaszerződéshez. Ezt a Ptk. azzal, hogy a tartós jellegű szerződést az eseti, azaz a szokványos közvetítői szerződéshez viszonyítva egy külön pontban rendezi, kifejezésre is juttatja, hogy a tartós alkuszi szerződés specialitásait a gyakorlatban alkalmazzák is, amit egyre szélesebb körben kiterjesztenek más tartós vállalkozási, megbízási jellegű szerződésekre is. Ezért általánossá kellene tenni valamennyi tartós vállalkozási és megbízási, az eseti jellegűtől eltérő szerződés esetén, hogy egy külön pont rendezze a tartós szerződésre vonatkozó eltéréseket.

A közvetítői szerződést a Ptk. vonatkozó fejezet két külön pontban szabályozza. Az első pontban a közvetítői szerződés jogdogmatikai tartalmú általános szabályait, míg a másodikban a munkaviszonyhoz hasonló, tartós jellegű közvetítői szerződést szabályozza. Ennek kellene érvényesülnie mind a vállalkozási, mind a megbízási szerződés valamennyi Ptk.-ban nevesített szerződése esetében, ahol alkalmazható a tartós jellegű megoldás. Eddig erre megoldásként *Szekeres Bernadett*-tel együtt azt javasoltuk, hogy a tartós vállalkozás és a tartós megbízás külön szerződéstípusként a vállalkozási és a megbízási szerződés után, vagy pedig a bizalmi vagyonkezelési szerződést követően önálló fejezetben kerüljön szabályozásra.⁶ Figyelembe véve

³ Ptk. 6:278. § (3) bekezdés

⁴ Ptk. 6:297. § (1) bekezdés

⁵ Ptk. 6:326. § (1) bekezdés, b) pont

⁶ Prugberger Tamás – Szekeres Bernadett: Az új típusú foglalkoztatási formák és azok kihatása a tevékenységgel összefüggő szerződések dogmatikájára, *Állam- és Jogtudomány*, 2022/2. sz., 68.83. o.,

azonban a közvetítői (alkuszi) szerződés szabályozási megoldását, azt tartanám helyesnek, ha mind a vállalkozásnál, mind a megbízásnál, mind pedig azok nevesített formáinál az egyes fejezetek első pontjában meghatározott általános fogalmi és dogmatikai tartami meghatározásokat követően a második pont a tartós jelleg esetén az indokolt eltérésekre utaljon. Mindez pedig azt is igényelné, hogy a szolgálati/munkabérleti szerződés a hozzá tartozó kollektív szerződéssel és üzemi megállapodással együtt önálló címként bekerüljön a tulajdonátruházó szerződéseket tartalmazó XIV. és a vállalkozási szerződéseket átfogó XV. fejezet közé. Azért önálló címként, mert az kihat a megbízási típusú szerződésekre is. A munkajognak a Ptk.-ba való bekerülését ez is indokolja azon rendszertani indokokon kívül, amiket a jelenleg hatályos Ptk. kodifikációs előmunkálatai idején *Zlinszky János és Kiss György*, továbbá e hozzászólás írója önállóan, valamint *Szalma Józseffel* együtt felvetett.⁷

Végezetül annyit jegyeznek még meg, hogy Bíró György általam nagyra értékelt polgári jogász kollégám, aki a Novotni Alapítvány a Magánjog Fejlesztéséért országos szinten elismert könyvkiadási tevékenységének motorja és irányítója volt, érezte, hogy az 1992. évi Munka Törvénykönyvét felváltó 2012. évi I. törvénnyel hatályba lépett új Munka Törvénykönyv, különösen szociális szempontból nem mindenben megfelelő, ezért arra buzdított, hogy írjak róla egy általános kritikai elemzést. Így született meg a „Magyar munka- és közszolgálati jogi reform európai kitekintéssel” című könyvem, amelyet 2012-ban az ő előszavával jelentetett meg a Novotni Alapítvány. Egyúttal még ő buzdított a 2012. évi Polgári Jogot Oktatók Országos Találkozóján arra, hogy írjam meg törvényszöveg–melléklettel együtt, miként képzelném el a munkajogviszony beiktatását az új Ptk.-ba. Ez a tanulmány Szalma József társszerzőségével jelent meg a *Gazdaság és Jog* című folyóiratban.⁸

Irodalomjegyzék

- Kiss György: Az új Ptk. és a munkajogi szabályozás, különös tekintettel az egyéni munkaszerződésekre, *Polgári Jogi Kodifikáció*, 3-17. o.
- Prugberger Tamás – Szalma József: A munkaviszonyra irányuló szerződés és az új Ptk., *Gazdaság és Jog*, 2012/10. sz., 14-17. o.
- Prugberger Tamás – Szekeres Bernadett: Az új típusú foglalkoztatási formák és azok kihatása a tevékenységgel összefüggő szerződések dogmatikájára, *Állam- és Jogtudomány*, 2022/2. sz., 68–83. o.; <https://doi.org/10.51783/ajt.2022.2.04>

80-82. o.

⁷ Radnay József: A Ptk. és a munkajog kapcsolata, különös tekintettel a magyar jogra, *Polgári Jogi Kodifikáció*, 1999/1. sz., 9-14. o.; Kiss György: Az új Ptk. és a munkajogi szabályozás, különös tekintettel az egyéni munkaszerződésekre, *Polgári Jogi Kodifikáció*, 3-17. o.; Prugberger Tamás: Az új Ptk. és a munkajogi szabályozás, különös tekintettel az egyéni és a kollektív munkaszerződésre, *Polgári Jogi Kodifikáció*, 2000/2. sz., 19-26. o.; Zlinszky János: Észrevételek a magánjog új törvénykönyvéhez, *JURA*, 2010/1., 195-206. o.; Prugberger Tamás – Szalma József: A munkaviszonyra irányuló szerződés és az új Ptk., *Gazdaság és Jog*, 2012/10. sz., 14-17. o.

⁸ Prugberger – Szalma: i.m. 14-17. o.

- Prugberger Tamás: Az új Ptk. és a munkajogi szabályozás, különös tekintettel az egyéni és a kollektív munkaszerződésre, Polgári Jogi Kodifikáció, 2000/2. sz., 19-26. o.
 - Radnay József: A Ptk. és a munkajog kapcsolata, különös tekintettel a magyar jogra, Polgári Jogi Kodifikáció, 1999/1. sz., 9-14. o.
 - Zlinszky János: Észrevételek a magánjog új törvénykönyvéhez, JURA, 2010/1., 195-206. o.
-
-